

ПОЗНАЙОМИВСЯ я з Остапом Вишнею якось дивно. Я вже більше року працював фейлетоністом журналу «Перець». Весь час як роз'їзний кореспондент на колесах і ні разу не зустрічався з Павлом Михайловичем.

Нарешті, якось прямо з аеродрому забігаю в редакцію. За столом заклавиш ногу на ногу, сидить сухенький, не атлетичного складу немолодий чоловік. Впадає в око великий лоб, окуляри і тонкогубий, розтягнутий у посмішку рот. Покуряючи любимою ним цигаркою «Казбек», він читас підготовлені до друку матеріали. Я вже чув, що в нього всього дві оцінки, які вирізували долю твору: «Бере!» — значить смішно, значить у номер і «Не бере!» — значить у редакційну корзину. Я відреконувався.

ВИШНЯ В ЛУБНАХ

— Читав, читав, — говорить він. — Не завжди, але бачаю, — це не дуже похвальна рецензія на мої фейлетони.

Я пам'ятаю вас з 1929 року, коли ви виступали в Колірному залі Булінку Спілок на декаді української літератури в Москві. Цього не знаючи, тоді української мови і репортаж на всю губу! — кажу я.

— Було! — посміхається Павло Михайлович. — Памятаю, яке було ревіше!

До редакції журналу «Перець» приходили відвідувачі тільки для того, щоб «подивитися на живого Остапа Вишню». І мене закрутила думка — показати Остапа Вишню лубенцям. Прошу його раз, другий...

— Я був уже в Лубнах, — говорить він. — Згадується лише базар і тюрма.

— Так вони ж чекають вас, Павле Михайловичу, і базар, і тюрма!

Ми розреготалися.

ІОСЬ ДО ПЕРОНУ стайці Лубни прибуває київський поїзд. Із вагона виходять Остап Вишня і Андрій Малишко.

Я познайомив їх з талановитим гумористом Віктором Безорудьком, який тоді працював у газеті «Червона Лубенщина» (до речі, пізніше Остап Вишня дав йому рекомендацію для вступу в Спілку письменників України і благословив своєю схвальною рецензією вихід його першої книги «Онопрій Мініхум»).

Так ось про базар. На другий день була неділя і Павло Михайлович зажадав, щоб ми поїхали його на базар. Був такий час, що в колгоспах чомусь сформували загони і колгоспники продовжали зарів. Остап Вишня зупинився майже біля кожної колоски. Вони дивились один одному в очі. Остап Вишня жував мудилитку цигарки, корова жула свою жвачку і вінюка якесь незрозумілий ним контакт. Потім Павло Михайлович сказав:

— Коли я був ось такий... — він показав, — ми поїхали всією сім'єю на базар в Грунь купувати картоплю. Цей день вибрався. Народу скучились. Привели додому, а вона виявилась без хвоста. Стож правильно констатує, що в компанії добре тільки батька бити!

Тепер про тюрму. Довелось показати гостеві де страшилице. Але що це? На вітках замість грат гарні фіранки і білі квіти в горщиках. Тюрму давно вже ліквідували і перетворили в добротний житловий будинок. — Оце добре, — радіє Остап Вишня, — задрасити знайомих до себе в гості в тюрму!

Ввечері у приміщенні кінотеатру ім. Горького відбулась творча зустріч Павла Михайловича з лубенцями. Народу набилось стільки, що ще пістільки стояло на вулиці. Я питаю в гостя:

— Відкрийте секрет ваших виступів. Адже скільки разів я бачив вас на сцені, ви ні разу не посміхнулись, виступаючи, і не робили ніяких штучок-дрючок руками. А глядачі помирали від сміху!

— Головне, треба спочатку розігріти публіку, — відповідає він. — Показати, в яку гру ми з нею будемо грати. Змусити її розкуватися, зразу ж забути про свої проблеми і включитися в цю катавасію. У вас це неважко, адже не даром говорять, що наша Полтавщина займає перше місце в світі по кількості сміху на душу населення!

І ось як це було на практиці. Я оголошую: слово надається Остапу Вишні. Павло Михайлович повільно підходить до рамп. Пауза. Він розглядає публіку. Публіка розглядає його. По залу прокочується шумок, всі перебалакуються. Деякі не чекали, що Остап Вишня не схожий на Гараса Бульбу. Він виявляється без пишних вусів з підвусниками, не в вишній українській сорочці, а скромний, невеликого росту, худорлявий чоловік.

— Драстуйте, — говорить Остап Вишня своїм тихим, трохи скрипучим голосом.

— Драстуйте! — радісно рявкне вся маса глядачів. Павло Михайлович пожаваляється. Він любить, коли на зустріч з ним приходять багато людей.

— Драстуйте, — повторює він. У залі здивування. Люди збентежено переглядаються. Деякі невпевнено повторюють привітання.

— Драстуйте! — втретє говорить Остап Вишня. — Так називається моя гумореска: «Драстуйте».

І публіка здригається від сміху. Гримлять аплодисменти. Адже люди люблять, коли їх розігрують по-доброму. Зал був розігрітий і тепер уже будь-яка репліка гостя викликала гоміричний регіт. Вечір пройшов на славу.

Павло Михайлович оточують молоді члени літературного об'єднання «Червона Лубенщина». Питання як він вчителю писати так, щоб було смішно?

— Навчити писати смішно неможливо. А навчитися можна, — відповідає гість. — Немає смішніше гумориста, ніж саме життя.

НЕ ЗНАЮ, чому мені так заманулось, але я привіз Остапа Вишню і Андрія Малишка на Орхівський цукрозавод. Ввечері виступили у переповненому залі клубу. До цих пір мені зустрічаються люди, які через багато десятиліть згадують цю знаменну зустріч.

— А ви пам'ятаєте, з чого почав Остап Вишня? — запитав я.

— Ще б пак... — відповідають. — Він казав: «От приїхав до ваших Лубен і майже живим потрапив у рай. Скільки рай-виконком, рай-собез, рай-споживспілка, рай-тос».

Перед від'їздом Павло Михайлович і Андрій Малишко виступили в маленькому залізничному клубі. Там, очевидно, Вишня вже притомився і слова його не мали такої запальної сили, але виручав Андрій Малишко. Він тільки повернувся з Америки і читав нові вірші.

Посипались питання. Один скелетик запитав Вишню: — Ви інколи пишете таке, що ні в які зорота не даше, — і наводить приклад, ніби десь сторожа акрала. — Чи було таке, справді?

— Не було, — відповідає Павло Михайлович. — Це я вигидав.

— А навіщо?

— Щоб такого не було!

І дружна овація була кращою реакцією на його відповідь.

УЛУБНАХ на Ярмарковій (нині Жовтневій) площі на горбі стояв будинок, в якому проживав гуморист Віктор Безорудько. Проїжджаючи через Лубни, Павло Михайлович тричі зупинявся в цьому будинку, і дружина Марія Йосипівна гостинно зустрічала його. Пам'ятаю, в серпні 1956 року я був у Безорудька, коли несподівано приїхав Остап Вишня. Зупинився перелочити перед далекою дорогою. А їхав він у мисливське господарство на Херсонщині, в Дніпровські плавні.

— Треба, нарешті, дописати свої «Мисливські усмішки». Народ просить, — сказав він. — Та й постріляти, якщо влучу.

— А ви не писали, що ваша дружина «двадцять» років б'є, що дістає зайця аж у іншій області?

— Не той такий Миргород, хоропа-рчка не та! — відповідає він вміцем Павла Тичини.

Не знав я тоді, що це наша остання зустріч. На півдні він провів медвежі місяці. Приїздив, змушений був повернутися в Київ до Варварки, як він говорив про свою дружинку. І через два тижні його не стало.

Недавно вийшло чотиритомне видання творів Остапа Вишні, ці об'єми життєрадісного сміху. Його передплатило 370 лубенців, а попит продовжується, як і життя письменника в його книгах.

Петро ЛУБЕНСЬКИЙ,
письменник.
Фото з архіву Є. Т. Коржа.